

Pavel Maškarinec (2019): *Kvalita demokracie v Mongolsku*

Brno: CDK. 480 s. ISBN 978-80-7325-466-7.

Acta Fakulty filozofické
Západočeské univerzity v Plzni /
West Bohemian Review of
Social Sciences & Humanities
2021, Vol. 13 (1), 83–85
DOI: <https://doi.org/10.24132/actaff.2021.13.1.7>
<https://actaff.zcu.cz/>
ISSN 2336-6346

This paper is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International License.

Bývaly doby, kdy vztahy mezi naší zemí a Mongolskem byly velmi intenzivní. Socialistické Československo patřilo mezi největší obchodní partnery Mongolska (hned po Sovětském svazu) a v naší zemi studovalo na 30 tisíc Mongolů, což je s ohledem na velikost populace zdaleka největší procentuální zastoupení ostatních národnostních menšin. Kdyby se každý Mongol, který studoval (či pracoval) v ČSSR naučil hovořit česky nebo slovensky, pak by každý stý občan této země s námi mohl komunikovat. Nicméně po „sametové“ revoluci došlo k výraznému omezení intenzity vzájemných vztahů a Mongolsko pro vlády v Praze i Bratislavě zůstalo na okraji zájmu. Jak se ale zdá, nezmizelo zcela – alespoň ne pro mnohé akademiky. Před necelými dvěma lety (2019) vyšla v brněnském nakladatelství CDK kniha docenta Pavla Maškarince, která se – jak z jejího názvu vyplývá – zabývá kvalitou demokracie v Mongolsku. Svým objemem (přes 400 stran čistého textu), ale hlavně svým obsahem, představuje v českých poměrech – a dovolím si tvrdit i ve střeoevropských – mimořádný počín, který zasluhuje naši pozornost.

Autor knihy vystudoval politologii na Masarykově univerzitě, přičemž minulý rok (2020) jej tatáž univerzita v témže oboru jmenovala docentem. V současné době působí v pozici proděkana pro vědu a doktorské studium na Filozofické fakultě University J. E. Purkyně (UJEP) v Ústí nad Labem. Jeho publikační činnost je úctyhodná a pokrývá širokou škálu témat. Soustředí se na volby a voličské chování, prostorovou analýzu voleb, kvalitu demokracie,

politickou participaci a reprezentaci a politickou reprezentaci žen.

Mongolsku se Maškarinec věnuje soustavně bezmála dvacet let. Své dílčí výzkumné výstupy publikoval v prestižních časopisech, včetně *Journal of Asian and African Studies* nebo *Electoral Studies*. Seznam zdrojů naznačuje, že Maškarinec neovládá mongolský jazyk. Pokud čerpá informace od mongolských autorů, spoléhá se na publikace anglicky psané. Nicméně pokud bychom znalosti hodnotili ryze podle akademických výstupů, pak můžeme konstatovat, že Česká republika v současné době nemá většího odborníka na vnitropolitický vývoj Mongolska od pádu komunismu. Svou zatím poslední monografií věnovanou Mongolskou Maškarinec toto své výsadní postavení jen potvrzuje. Zúročuje zde své znalosti ze dvou oblastí: teorie o kvalitě demokracie a demokratické konsolidace a samotné politické realie Mongolska po roce 1990.

„Mongolský případ“ si autor vybral ze tří důvodů. Za prvé proto, že jmenovaná země představuje v rámci asijských zemí bývalého „východního“ bloku unikátní případ úspěšného přechodu od nedemokracie (komunismu) k demokracii. Organizace Freedom House (2020) dlouhodobě označuje Mongolsko za zemi „svobodnou“ (free) při zisku 84 ze 100 možných bodů. To jsou v prostoru střední, východní i jihovýchodní Asie ojedinělá čísla. Navíc mnohé „transformační“ problémy, kterými si prošlo Mongolsko, se velmi blíží těm, kterými prošla (prochází) i Česká republika (např. rozsáhlá korupce, diskuze o volebním systému, rozsah pravomocí ústavních činitelů aj.).

Druhý důvod, proč „padla“ volba na Mongolsko je, že v „asijsko-pacifickém regionu jsou jednotlivé dimenze kvality demokracie pouze slabě vzájemně propojeny, nevytvářejí trychtýř kauzality a participace a soutěživost nejsou hlavními hnacími silami demokratické kvality“ (s. 18). A konečně jako třetí důvod autor uvádí, že Mongolsko „postrádá řadu předpokladů, které jsou tradičně spojovány s úspěchem nebo naopak neúspěchem ustavení stabilního demokratického režimu“ (s. 19). Mezi ně patří i skutečnost, že Mongolsko je „vklíněno“ mezi dva nedemokratické státy, jejichž rozloha a počet obyvatel jsou zcela nesouměrné. Nejbližší demokratickými „sousedy“ jsou Jižní Korea a Japonsko, nicméně jejich vliv na mongolskou tranzici k demokracii byl minimální.

Text knihy je rozdělen do sedmi kapitol, včetně úvodu a závěru. Kvalitu demokracie v Mongolsku Pavel Maškarinec hodnotí podle „procedurální definice demokracie“ a soustředí se na čtyři ukazatele (či jak sám uvádí dimenze) její kvality: reprezentaci (3. kapitola), participaci (4. kapitola), soutěž (5. kapitola) a odpovědnost (6. kapitola).

Reprezentací má autor na mysli stranickou reprezentaci, resp. „spravedlivé zahrnutí preferencí všech občanů“ neboť „nastavení procedur může výrazně zkreslovat zastoupení jednotlivých stran a narušovat princip politické rovnosti“ (tj. princip rovnosti hlasů voliče). Mongolsko má za sebou poměrně bohatou „historii“ užívání různých volebních systémů. Po revoluci (1990) začínalo u většinového volebního systému s jednomandátovými volebními obvody, nicméně ten byl opakovaně modifikován (1996, 2000, 2004, 2012) ve snaze zajistit větší proporcionalitu (včetně velikosti volebních obvodů). Výsledky těchto zásahů jsou sporné. Ukazuje se, že Mongolsko dlouhodobě „trápí“ velký počet propadlých hlasů na úrovni jednotlivých volebních obvodů (40 a více procent). Dílčí problémy odhalila také analýza malapportionmentu: s výjimkou voleb v roce 2016 docházelo k trvalému nárůstu nerovnoměrnosti rozdělení mandátů vůči počtu voličů v jednotlivých obvodech. Velmi zajímavé výsledky při-

nesla analýza reprezentace žen. Zatímco v době socialismu bylo v mongolském zákonodárném sboru zastoupena více než čtvrtina žen, po roce 1990 došlo k prudkému propadu (na úroveň 2,14 až 10,53 % v období 1190–2008) a opět rychlému růstu po volbách v roce 2012 a 2016 (díky zavedení kvót pro ženy).

Volební participace v Mongolsku sleduje podobnou tendenci jako u ostatních zemí z bývalého východního bloku: euforie z prvních svobodných voleb postupně vyprchala a pak začala klesat s drobným nárůstem v parlamentních (2016 a 2020) a prezidentských volbách (2017). Zájem mongolských občanů o volby tak vykazuje menší pokles, ale i tak se jedná ve srovnání s demokratickými státy o poměrně vysoká čísla (mezi 70 a 80 %). Maškarinec poukazuje na to, že existují velké rozdíly mezi účastí různých sociálních skupin: poměrně razantní rozdíly ve vlivu věku na volební účasti (velmi malou účastí nejmladší generace), zatímco pohlaví – jak se zdá – nehraje velkou roli a paradoxně dosti omezený vliv vykazuje vzdělání.

Kvalita demokracie v dimenzi demokratické soutěže by se měla projevovat ve stabilních a pravidelných vztazích mezi stranami a voliči a mezi stranami samotnými. V Mongolsku od roku 1990 pozorujeme relativně stabilní počet zastoupených subjektů v parlamentu (v průměru 3,3) a poněkud vyšší volatilitu stran kandidujících (v průměru 11,6), do těchto čísel nepromlouvala ani proměna volebního systému. Dlouhodobou „stálící“ mongolské politické scény je postkomunistická Mongolská lidová strana, která v letech 1990–2016 vyhrála 6 z 8 parlamentních voleb a vůči které se vymezuje „demokratická“ opozice.¹ V roce 2000 se celkem pět subjektů sjednotilo, aby vytvořilo Demokratickou stranu. Stranická soutěž vykazuje prvky silné bipolarity: až na výjimku voleb v roce 2012 zastoupení dvou největších subjektů nekleslo pod 90 %. Mongolský stranický systém je z komparativní perspektivy jeví jako silně koncentrovaný, i když od voleb v roce 1992 docházelo k postupné dekoncentraci. Ke změně dochází až po přijetí většinového volebního systému.

¹Mongolská lidová strana vyhrála i parlamentní volby v roce 2020.

Kapitola o „odpovědnosti“ se zabývá odpovědností ve svém vertikálním pojetí (vlády vůči voličům) i horizontálním pojetí, resp. názory mongolských občanů hodnotících vzájemnou odpovědnost jednotlivých institucí (dalším aktérům). Za velmi povedenou považují obzvláště podkapitulu 6.3, ve které autor řeší, zda mongolský politický systém můžeme označit za polo-prezidentský (tak jak to někteří autoři činí s ohledem na fakt, že prezident je v Mongolsku volen v přímých volbách) nebo parlamentní (neboť ústava jasně stanovuje, že vládu vede premiér a ten je také odpovědný parlamentu za implementaci státních zákonů). Prezident má velmi silné pravomoci, které do „klasického“ parlamentního modelu nezapadají. Vedle ústavně-právní charakteristiky Maškarince detailně rozebírá institut hlasování o (ne)důvěře vládě, nástroj prezidentského veta a roli Mongolského ústavního soudu, resp. jeho nálezů potenciálně omezující aktivity dalších ústavních institucí.

Publikaci Pavla Maškarince považují za velmi povedenou. Vypovídá o hlubokém zájmu i velkém přehledu, který autor má jak o politickém systému Mongolska, tak o teoriích a přístupech, s jejichž pomocí lze kvalitu demokracie hodnotit. Navzdory relativní dostupnosti zahraničních publikací na téma mongolského politického systému se u nás nestává často, že by Mongolsku, zemi nám tolik vzdálené, věnoval český politolog či jiný akademik tolik pozornosti

a s takovým přehledem. Je to právě tato publikace, ve které se autorovi daří čtenáři ukázat, že geografická, kulturní i jazyková vzdálenost mezi zemí uprostřed Asie a uprostřed Evropy nemusí zdaleka být taková, jak by se člověk mohl na první pohled domnívat.

Přesto nelze také neupozornit na několik připomínek, které by potenciální čtenář měl vzít v potaz dříve, než „otočí“ prvním listem. Autor má sice schopnost vysvětlovat složité jevy (či teorie) poměrně přístupnou formou, současně ale používá velmi dlouhých vět a souvětí, které orientaci čtenáře mohou znejistit. Kniha je doslova nabitá informacemi, které se autor snažil zpřístupnit vizuálním zpracováním (v podobě grafů nebo map). Ačkoli jsou pro snadnější pochopení textu potřebné, nutno dodat, že by si zasloužily lepší provedení (opravdu bylo nutné zůstat u černo-bílého rozlišení?). V neposlední řadě je třeba konstatovat, že se jedná o knihu pro „náročného čtenáře“, kterou bez alespoň minimálních politologických znalostí bude velmi náročné pochopit. To mne přivádí k poslední připomínce. Obávám se, že navzdory vysoké úrovni této knihy je potenciální komunita čtenářů z české obce politologické, kteří z jakéhokoli důvodu mají zájem o Mongolsko, velmi omezená.

Pavel Hlaváček
Západočeská univerzita v Plzni
hlavacek@kap.zcu.cz